

Отримано
31.10.2023 р
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.046
д.н.н., проф. Олександр М.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.046
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка,
доктору педагогічних наук, професору,
завідувачу кафедри музикознавства
та музичної освіти факультету
музичного мистецтва і хореографії
Ользі ОЛЕКСЮК

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри музичного мистецтва ННІ «Донецька державна музична академія імені С. С. Прокоф'єва» Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Ольги ЗОСІМ на дисертаційну роботу Олександри ЛОКТИОНОВОЇ-ОЙЦЮСЬ «Виконавський образ естрадного співака в музично-телевізійних проєктах України кінця ХХ – початку ХХІ століття», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

1. Актуальність дисертаційного дослідження. У ХХ столітті поява радіо й телебачення призвела до трансформації традиційних форм презентації мистецтва та інспірувала появу нових його різновидів і відгалужень. ХХІ століття відзначено продовженням розширення меж культурно-мистецького простору: художня творчість та мистецькі проєкти дедалі частіше стають частиною віртуальної реальності, формуючи нові форми та способи комунікації із глядачем. Найбільшого впливу віртуалізації зазнають масові мистецькі жанри, адже тотальна дигіталізація суспільства охоплює у першу чергу мистецтво, створене для усіх.

Музична естрада еволюціонує разом із розвитком культури та суспільних інституцій, а тому швидко адаптується до техніко-технологічних новацій, які виникають унаслідок науково-технічного прогресу. Поява телевізійних форм естрадного мистецтва у другій половині ХХ століття розширила її можливості, а

у ХХІ століття деякі з них, а саме телевізійні талант-шоу, попри розвиток мережі Інтернет, що надає споживачеві безмежні можливості у виборі мистецького продукту, користуються незмінною популярністю у глядачів. І хоча й досі не вщухають дискусії щодо об'єктивності суддівства мистецьких телевізійних талант-шоу, для молодих естрадних вокалістів вони мають особливу притягальну силу, яка стимулює їх брати участь у відборах на черговий сезон зі сподіванням у разі перемоги або хоча б виходу у фінал на подальшу блискучу естрадну кар'єру.

Наукове осмислення телевізійних талант-шоу за участю естрадних вокалістів в Україні тільки розпочинається, хоча за останні десять років українське естрадознавство створило серйозне наукове підґрунтя вивчення музичної естради, в тому числі її виконавського компонента. Тому не можна не відзначити актуальність роботи О. Локтіонової-Ойцюсь, яка обрала мало розроблений в українській науці аспект – вивчення естради крізь призму її виконавського компонента, репрезентованого молодими українськими артистами в рамках найрейтинговіших українських талант-шоу – «Шанс», «Х-фактор», «Голос країни». Для цього дослідниця вводить у науковий обіг дефініцію «виконавський образ», яка стає провідною в роботі, оскільки музична естрада – мистецтво виконавське, де твір постає перед глядачем через інтерпретатора-посередника. Теоретико-методологічна розробка поняття «виконавський образ» є важливим кроком у розвитку естрадознавства як напрямку мистецтвознавства, де увагу приділено усім компонентам естрадного номеру, а не лише музичному, який є центральним, проте не єдиним.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Наукова новизна дисертаційного дослідження О. Локтіонової-Ойцюсь є беззаперечною, оскільки в роботі уперше концептуалізовано поняття «виконавський образ», який в музичному мистецтві є невід'ємною складовою художнього образу. На основі аналізу українських телевізійних музичних проєктів авторкою виокремлено структурні компоненти виконавського образу естрадного співака, до яких належать індивідуальні якості вокаліста, професійна мистецька підготовка, інтерпретований пісенний твір, продюсерське рішення музичного номеру, та

проаналізовано виконавські інтерпретації відомих українських («Чорнобривці», «Минає день, минає ніч», «Тебе це може вбити») та зарубіжних («Caruso», «Le temps des cathédrales», «Je suis malade») шлягерів в українських телевізійних музичних проєктах «Шанс», «Х-фактор», «Голос країни». Серед новацій дисертації відзначимо й удосконалення методики аналізу виконавських інтерпретацій пісенних творів, які розглядаються як складова частина театралізованого естрадного номера у телевізійних музичних проєктах.

3. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертації О. Локтіонової-Ойцусь полягає в розширенні методологічного інструментарію музикології через введення та концептуалізацію дефініції «виконавський образ», що наголошує на суб'єктності інтерпретатора у створенні художнього образу, який стає повноправним співтворцем мистецького твору в його виконавській реалізації. Не менш значимою є розробка структурних компонентів виконавського образу естрадного співака, особливості яких унаочнено на прикладі українських вокальних талант-шоу ХХІ століття. Практична цінність роботи полягає в можливості використання її результатів у нормативних та спеціалізованих курсах закладів вищої освіти мистецького спрямування з масової музичної культури, естрадознавства, музичної критики та журналістики, музичного продюсування й менеджменту. Дисертація також сприятиме підвищенню рівня підготовки естрадних вокалістів для роботи на телебаченні у різноманітних телевізійних мистецьких проєктах. Окремі положення роботи стануть у нагоді телережисерам та продюсерам телевізійних музичних програм.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження забезпечується

сучасними науковими підходами та ґрунтовною теоретико-методологічною базою. Теоретична база дисертації включає роботи, присвячені питанням художнього образу, дослідження з музичної інтерпретології, естрадознавчі праці, розвідки з питань мистецької освіти та професійної підготовки естрадних вокалістів, наукові роботи, що досліджують проблематику телевізійних талант-шоу, музичного продюсування, іміджмейкінгу естрадних виконавців. У дисертації авторка задіяла низку методів, зокрема теоретичні (аналіз, синтез,

класифікація, узагальнення), структурно-типологічний, джерелознавчий, історико-культурологічний, музикознавчого аналізу, компаративний, аксіологічний, які дозволили їй концептуалізувати поняття «виконавський образ» та виокремити й охарактеризувати структурні компоненти виконавського образу естрадного співака на прикладі українських музично-телевізійних проєктів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією. Наукове завдання дисертаційної роботи О. Локтіоновою-Ойцюсь виконано на високому рівні. У роботі чітко сформульовано мету та завдання, обрано релевантні наукові методи. Представлений текст засвідчує, що здобувачка оволоділа науковою методологією, здобула необхідні для рівня доктора філософії компетенції та успішно використовуватиме їх в подальшій науковій роботі та практичній діяльності.

6. Апробація результатів дисертації. Результати дослідження висвітлені у 8 наукових працях: 3 статтях у виданнях, які включені до Переліку наукових фахових видань України, 1 статті в зарубіжному науковому періодичному виданні, проіндексованому в міжнародній наукометричній базі даних Web of Science Core Collection (у співавторстві), 4 публікаціях у збірках матеріалів наукових конференцій та інших наукових виданнях. У публікації, написаній у співавторстві, здобувачці належить концептуалізація основних положень й обґрунтування жарових та стильових особливостей сучасного вокально-естрадного виконавства в Україні. Основні положення та результати дослідження презентувалися на 5 міжнародних науково-практичних конференціях. Публікації за темою дисертації розкривають основні її положення.

7. Структура та зміст дисертації. Зміст дисертації О. Локтіонової-Ойцюсь «Виконавський образ естрадного співака в музично-телевізійних проєктах України кінця ХХ – початку ХХІ століття» розкриває багатогранність теми дослідження та відповідає його меті й основним завданням.

Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, висновків, списку використаних джерел (188 позицій) та додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок, з них основного тексту – 187 сторінок.

У вступі О. Локтіонова-Ойцюсь визначає актуальність теми дослідження, вказує на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, формулює її об'єкт, предмет, мету й завдання, окреслює хронологічні та територіальні межі дослідження, його джерельну, аналітичну та теоретико-методологічну базу, визначає наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації, вказує на особистий внесок здобувача, подає інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертаційної роботи.

Перший розділ – «Теоретико-методологічні засади дослідження» – має теоретичне спрямування і обґрунтовує базову дефініцію роботи. Відштовхуючись від праць сучасних гуманітаріїв і мистецтвознавців, присвячених художньому образу, дослідниця виділяє п'ять позицій, які є значимими для його розуміння, та наголошує на тому, що для естради як синтетичного виду мистецтва з пріоритетністю перформативності найбільш релевантним є поняття «виконавський образ». У виконавському образі естрадного співака дослідниця пропонує виділити чотири базових компоненти – індивідуальні якості вокаліста, професійну мистецьку підготовку, інтерпретований пісенний твір, продюсерське рішення музичного номеру, кожен з яких вона детально окреслює у роботі.

У другому розділі – «Виконавський образ естрадного співака в українських музичних телепроектах кінця ХХ – початку ХХІ століття» – авторка розглядає здобутки сучасного українського естрадознавства та характеризує стан сучасної української естрадної музики, відзначаючи її інтернаціоналізацію (глобалізацію), комерціалізацію, посилення співпраці із зарубіжними виконавцями, стильову багатшаровість, подолання постколоніального статусу. Дослідниця приділяє увагу виконавським аспектам різних напрямів музичної естради – джазовому мистецтву, рок-музиці, поп-музиці, фолку, електроніці, хіп-хопу, зосереджуючись на специфіці виконавського образу співака в кожному з них. Також у розділі охарактеризовано специфіку музичного телебачення, здійснено огляд та подано характеристику найрейтинговіших українських

музично-телевізійні проєктів – «Шанс», «Х-фактор», «Голос країни». Значну увагу приділено продюсерству як інституції та творчій характеристиці провідних українських продюсерів, оскільки саме вони відіграють важливу роль у формуванні виконавських образів естрадних вокалістів, особливо у тих випадках, коли беруть участь у телевізійних мистецьких проєктах.

Третій розділ роботи – «Виконавський образ естрадного співака в українських музичних телепроєктах кінця ХХ – початку ХХІ століття» – є аналітичним, де авторка на основі створеної нею моделі виконавського образу, модифікованої відповідно до умов виконання (телевізійні талант-шоу), аналізує інтерпретації трьох українських («Чорнобривці» (1957), «Минає день, минає ніч» (1984), «Тебе це може вбити» (2005)) та трьох зарубіжних («Caruso» (1986), «Le temps des cathédrales» (1998), «Je suis malade» (1973)) шлягерів у найбільш рейтингових українських вокальних талант-шоу – «Шанс», «Голос країни» та «Х-фактор». О. Локтіонова-Ойцюсь відмічає еволюцію українських мистецьких телевізійних проєктів в бік посилення вокального компонента, дає характеристику репертуару, з яким виходять на змагання молоді вокалісти, вказує на виконавські шаблони і штампи, які трапляються у виконавських інтерпретаціях артистами-початківцями світових та українських шлягерів. Авторка зазначає, що серед вокалістів, інтерпретації яких було розглянуто в роботі, більшість створили художньо переконливі виконавські образи, які були гідно оцінені глядачами, а декому з них принесли перемогу в шоу.

Дисертація відзначається логічною будовою: кожен розділ присвячений одному з дослідницьких завдань, які у підсумку, відповідно до окресленої мети, вирішують основне наукове завдання, поставлене в дисертації. Висновки роботи є переконливими та вагомими, вони відповідають поставленій меті й завданням, а результати дослідження мають теоретичне та практичне значення.

8. Дотримання академічної доброчесності. Вивчення тексту дисертації О. Локтіонової-Ойцюсь дозволило констатувати, що її авторка дотримувалася правил академічної доброчесності: у роботі не виявлено ознак плагіату, некоректних цитувань, фабрикацій та фальсифікацій. Дисертація є

оригінальною, самостійною науковою працею, результати якої було отримано авторкою особисто.

9. Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. Локтіонової-Ойцюсь, вважаємо за потрібне вказати на деякі проблемні зони.

1. Аналітична частина роботи є переконливою, однак викликає питання підбір матеріалів для дослідження, а саме відсутність англомовних композицій, оскільки провідною мовою сучасної світової естради є англійська.

2. В низці інтерпретацій авторка констатує певну невідповідність між недостатньо довершеним художнім образом, створеним виконавцем, та успіхом номеру серед глядачів. Чим це можна пояснити: маніпулятивними технологіями продюсерів, невибагливістю смаків глядачів, завищеними вимогами вокалістів-професіоналів, до яких належить авторка дослідження, до музичних інтерпретацій молодих естрадних співаків?

3. У дисертації підіймаються питання мистецької педагогіки, а саме наголошено на важливості професійної підготовки естрадного виконавця як підґрунтя для створення багатогранних виконавських образів інтерпретованих творів. Як продовження теми мистецької освіти, що її зачіпає авторка в роботі, хотілося б дізнатися, які прогалини в професійній освіті естрадного вокаліста заважають співакові повністю розкрити свій потенціал при створенні яскравого та оригінального виконавського образу?

10. Загальний висновок і оцінка дисертації. Аналіз дисертації О. Локтіонової-Ойцюсь «Виконавський образ естрадного співака в музично-телевізійних проєктах України кінця ХХ – початку ХХІ століття» засвідчив, що робота є оригінальним та новаторським дослідженням, яке розширює методологічні засади естрадознавства, має наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність. Дисертація виконана на високому науковому рівні та повністю відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво. Робота є належним чином апробована, наукові публікації достатньої мірою відображають її зміст.

Дисертаційна робота О. Локтіонової-Ойцюсь «Виконавський образ естрадного співака в музично-телевізійних проєктах України кінця ХХ – початку ХХІ століття» відповідає п.п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
ННІ «Донецька державна музична
академія імені С. С. Прокоф'єва»
Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського

Ольга ЗОСІМ

Підпис *Ольга Зосім*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник ВК
«___» _____ 20__ р.

